

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

7 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Marcin Łochowski

SSN Krzysztof Wesołowski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 7 listopada 2023 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej D. R. i K. R.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 25 lutego 2021 r., V AGa 116/20,

w sprawie z powództwa D. R. i K. R.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

1. oddala skargę kasacyjną;

2. zasądza od powodów na rzecz pozwanego po 1350 (tysiąc trzysta pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego wraz z odsetkami za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia wyroku powodom do dnia zapłaty.

[SOP]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 16 czerwca 2020 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku zasądził od Banku na rzecz powodów D. R. i K. R. 75 100 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Wyrokiem z 25 lutego 2021 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku na skutek apelacji pozwanego, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że obniżył zasądzoną w nim kwotę do 7510 zł oraz zmienił rozstrzygnięcie o kosztach procesu, w pozostałej części powództwo oddalił, oddalił apelację w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powodowie prowadzą od 2011 r. działalność gospodarczą jako wspólnicy spółek cywilnych. W dniu 6 października 2015 r. pozwany zawarł z W. R. i D. R., prowadzącymi działalność gospodarczą pod firmą M.-S. V. S.C., umowę rachunku bieżącego dla numeru klienta [...]. Natomiast 5 listopada 2015 r. pozwany zawarł z W. R. i M. R., prowadzącymi działalność gospodarczą pod firmą T.-S. V. S.C., umowę rachunku bieżącego dla numeru klienta [...].

W pozwanym banku zawarto również umowy rachunku bankowego innych spółek cywilnych, w których wspólnikiem był M. R. Pozwany prowadził rachunki bankowe na rzecz dwudziestu jeden spółek cywilnych, których wspólnikiem był M. R. oraz członkowie jego rodziny: D. R., K. R. (synowie) oraz W. R. (żona).

W dniu 17 listopada 2017 r. wspólnicy każdej z tych spółek w ramach prowadzonych przez siebie działalności (za wyjątkiem V. S. M. R. i W. R. S.C.) zawarli porozumienia dotyczące wstąpienia nowych wspólników do ww. spółek. W dniu 20 listopada 2017 r. między wspólnikami każdej z tych spółek zawarte zostały kolejne porozumienia, w których M. R. oświadczył o wypowiedzeniu swojego udziału, odpowiednio w każdej ze spółek, a pozostali wspólnicy wyrazili na to zgodę. Porozumienia te zostały uwierzytelnione przez notariusza 20 listopada 2017 r. Wszystkie zmiany w składzie osobowym spółek cywilnych zostały odnotowane w CEIDG powodów i M. R..

W dniu 22 grudnia 2017 r. M. B., działając jako pełnomocnik spółek cywilnych należących do powodów, przesłała za pośrednictwem poczty elektronicznej do pracownicy pozwanego banku skany porozumień dotyczących wystąpienia M. R. ze spółek cywilnych, w których był on wspólnikiem. Wobec braku reakcji, e-mailem z 15

stycznia 2018 r. M. B. ponowiła prośbę o ujawnienie zmiany wspólników w każdej ze spółek zgodnie z przesłanymi dokumentami. Nowi wspólnicy spółek cywilnych, tj. powodowie D. R. i K. R. złożyli swoje podpisy na nowych kartach wzorów podpisów. Żadna z nowych kart wzorów podpisów nie zawierała nazwiska poprzedniego wspólnika M. R.

Naczelnik [...] Urzędu Skarbowego w G. prowadził wobec M. R. postępowanie egzekucyjne w związku z jego odpowiedzialnością, jako byłego członka zarządu bliżej określonej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, za zaległości podatkowe tej spółki w podatku od towarów i usług wraz z odsetkami za zwłokę i kosztami postępowania egzekucyjnego. W związku z tym postępowaniem 21 grudnia 2017 r. organ egzekucyjny dokonał zajęcia 21 rachunków bankowych prowadzonych przez pozwanego między innymi na rzecz D. R. (wspólnika 20 spółek cywilnych) na łączną kwotę 18 887,87 zł. Pismem z 28 grudnia 2017 r. D. R. złożył na podstawie art. 38 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (dalej: „u.p.e.a.”) do [...] Urzędu Skarbowego w G. wniosek o wyłączenie od egzekucji kwot zajętych na rachunkach spółek cywilnych. Do tego pisma załączono 20 porozumień w sprawie wstąpienia nowych wspólników, przeniesienia praw i obowiązków na nowych wspólników oraz wystąpienia wspólnika M. R. z tych spółek. Pismem z 4 stycznia 2018 r. M. R. złożył skargę na czynności egzekucyjne polegające m.in. na niewłaściwym i dokonany wbrew przepisom ustawy zajęciu wierzytelności z rachunków bankowych w odniesieniu do 20 rachunków bankowych prowadzonych dla kilku osób fizycznych, będących wspólnikami 20 spółek cywilnych. Postanowieniem Naczelnika [...] Urzędu Skarbowego z 12 stycznia 2018 r. organ orzekł o umorzeniu postępowania w sprawie wniosku o wyłączenie od egzekucji.

W dniu 23 sierpnia 2018 r. organ egzekucyjny za pośrednictwem systemu OGNIVO przesłał ponownie zajęcie rachunków, w których jako współposiadacz wskazany został M. R. W tym samym dniu doszło do zajęcia wszystkich rachunków prowadzonych przez pozwanego dla M. R., a w konsekwencji - pobrania wpływających środków na rzecz organu administracyjnego z rachunków prowadzonych dla spółek cywilnych pod nazwą T.-S. V. S.C. D. R. K. R. i M.-S. V. S.C. D. R. K. R.

W okresie od 23 sierpnia 2018 r. do 25 marca 2019 r. z rachunków ww. spółek

wyegzekwowano odpowiednio 267 091,05 zł w 123 odrębnych obciążeniach i 217 186,67 zł w 120 odrębnych obciążeniach. Równocześnie nie doszło do faktycznego zajęcia jakichkolwiek kwot zgromadzonych na rachunkach bankowych innych spółek cywilnych, w których współnikami byli D. R. i K. R., a których współnikiem przed 20 listopada 2017 r. pozostawał także M. R. W dniu 19 lutego 2019 r. na zapytanie Naczelnika Urzędu Skarbowego czy M. R. jest klientem Banku, pozwany bank za pośrednictwem systemu OGNIVO udzielił odpowiedzi twierdzącej.

Pismem, które wpłynęło do Naczelnika [...] Urzędu Skarbowego w G. 22 stycznia 2019 r. powodowie złożyli wniosek o zwrot zajętych kwot. Postanowieniem z 5 marca 2019 r. organ odmówił wszczęcia postępowania w sprawie, wskazując, że bank dokonał zajęcia rachunku współposiadacza rachunku M. R. na podstawie art. 80 § 1 u.p.e.a. Powyższe rozstrzygnięcie zostało uchylone przez organ drugiej instancji postanowieniem z 11 kwietnia 2019 r. Postanowieniem z 9 maja 2019 r. Naczelnik [...] Urzędu Skarbowego w G. odmówił wyłączenia od egzekucji kwot wyegzekwowanych z rachunków bankowych prowadzonych dla M.-S. V. S.C. i T.-S. V. S.C. w wysokości 475 875,48 zł i 83 695,50 zł.

Pismem z 11 kwietnia 2019 r. powodowie wezwali pozwanego do zapłaty 491 567,22 zł bezprawnie pobranych z rachunków bankowych spółek i przekazanych na rzecz Urzędu Skarbowego w G. po 4 września 2018 r., tytułem realizacji zajęcia egzekucyjnego, w terminie 5 dni od daty otrzymania wezwania. W odpowiedzi na powyższe wezwanie, pozwany bank pismami z 26 kwietnia 2019 r. poinformował, że zrealizował zajęcia egzekucyjne prawidłowo i nie uznaje rozliczenia przedstawionego przez powodów.

W oparciu o ww. stan faktyczny Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie powodów jest uzasadnione. Sąd pierwszej instancji wskazał, że pozwany został skutecznie poinformowany przez powodów, że M. R. utracił status współnika ww. spółek cywilnych, jak również, iż do spółek przystąpili nowi wspólnicy – powodowie, co winno skutkować aktualizacją współposiadaczy rachunków. Skoro w wyniku zmiany karty wzorów podpisów M. R. przestał być osobą uprawnioną do składania dyspozycji wypłaty środków pieniężnych, to utracił status posiadacza rachunku bankowego, zwłaszcza że, zgodnie z przyjętą w pozwanym banku praktyką, w przypadku zmiany współników w spółkach cywilnych nie wymagano sporządzania aneksu do umowy.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji, pozwany w sytuacji zajęcia rachunków przez organ egzekucyjny powinien poinformować ten organ o przeszkodach w realizacji tego zajęcia w trybie art. 80 u.p.e.a., a mianowicie, że rachunki wobec których skierowano egzekucję nie należą już do M. R. Zaniechania w tym względzie oraz przelanie kwot znajdujących się na rachunkach bankowych powodów powinny być kwalifikowane jako nienależyte wykonanie obowiązków umownych, rodzące po stronie pozwanego odpowiedzialność kontraktową na podstawie art. 471 k.c. W ocenie Sądu pierwszej instancji, zachowanie pozwanego doprowadziło do szkody w majątku powodów, która pozostawała w adekwatnym związku przyczynowym ze zdarzeniem szkodzącym. Sąd Okręgowy podkreślił przy tym, że bank jest zobowiązany do staranności zawodowej, określonej w art. 355 § 2 k.c. dla stosunków zobowiązaniowych profesjonalisty.

Sąd pierwszej instancji nie znalazł podstaw do przyjęcia, aby powodowie przyczynili się do powstania szkody. Przyjął, że wprawdzie w sierpniu 2018 r. powzięli wiedzę co do tego, że zablokowano dwa rachunki bankowe, niemniej jednak z uwagi na to, iż formalnie postępowanie egzekucyjne nie toczyło się przeciwko powodom, dopiero w styczniu 2019 r. dowiedzieli się oni, że chodzi o zobowiązania podatkowe ich ojca – M. R. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, pozostawali oni w uzasadnionym przekonaniu, że współposiadaczem rachunku nie był M. R. System informatyczny prowadzony przez pozwanego bank, do którego powodowie mieli bezpośredni wgląd, nie zawierał informacji, aby uprawnionym do dokonywania dyspozycji z niego był również M. R. Sąd Okręgowy podkreślił ponadto, że nie zajęto żadnego z 19 innych rachunków (których powodowie byli współposiadaczami), a więc powodowie tym bardziej nie mogli przypuszczać, aby postępowanie egzekucyjne prowadzone było również z przysługujących im rachunków.

Sąd Okręgowy zauważył, że powodom wobec M. R. przysługuje roszczenie odszkodowawcze na podstawie art. 168a u.p.e.a., ale powyższe uregulowanie nie stoi na przeszkodzie ponoszenia odpowiedzialności przez pozwanego na zasadzie art. 471 k.c. W takiej sytuacji zachodzi bowiem przypadek odpowiedzialności *in solidum*.

Apelację od tego wyroku wywiódł pozwany, który zarzucił naruszenie art. 471, 361, 362 k.c., art. 81a ust. 1a u.p.e.a. w zw. z art. 891¹ § 1 k.p.c., art. 168a u.p.e.a.,

art. 233 w zw. z art. 227 k.p.c., art. 232 w zw. z art. 3 k.p.c. oraz art. 6 k.c.

Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd Okręgowy w przeważającej mierze w sposób prawidłowy ustalił stan faktyczny i ocenił zgromadzony materiał dowodowy. Wobec tego Sąd drugiej instancji ustalenia te co do zasady podzielił. Uznał jednak, że wymagały one uzupełnienia o ustalenie, iż choć powodowie o dokonanych 23 sierpnia 2018 r. zajęciu rachunków bankowych dowiedzieli się jeszcze w sierpniu 2018 r., pierwsze jakiegokolwiek formalne działanie w związku z nieprawidłowym zajęciem rachunków podjęli dopiero w styczniu 2019 r., kierując do Naczelnika [...] Urzędu Skarbowego w G. wniosek o zwrot zajętych kwot. W okresie od sierpnia 2018 r. do stycznia 2019 r., a więc w okresie pięciu miesięcy, powodowie nie podjęli żadnych konkretnych, prawnie przewidzianych działań, mających na celu uwolnienie ich rachunków spod dokonanego nieprawidłowo zajęcia. Pomimo że z obu rachunków systematycznie przekazywane były na rzecz organu egzekucyjnego środki pieniężne w różnych kwotach, co z pewnością nie mogło zostać niezauważone, pozostali całkowicie bezczynni.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że powodowie nie wykazali, aby nie mogli podjąć skutecznych czynności w celu przeciwdziałania zajęciu. W ocenie tego Sądu bezzasadne pozostawały ich twierdzenia jakoby działań takich nie mogli podjąć z uwagi na brak odpowiednich informacji co do prowadzonej egzekucji, w tym osoby rzeczywistego dłużnika. W istocie już sama wiedza o zajęciu, w powiązaniu z wiedzą, że egzekucja ich nie dotyczy, wystarczałaby do złożenia wniosku o wyłączenie rachunków od egzekucji w trybie art. 38 u.p.e.a. Powodowie już na kilka dni po dokonaniu zajęcia w sierpniu 2018 r. posiadali wszelkie niezbędne i wystarczające dane, w tym co do organu egzekucyjnego oraz sygnatury postępowania, umożliwiające złożenie takiego wniosku. Sąd odwoławczy zauważył, że przy okazji wcześniejszego zajęcia rachunków bankowych, dokonanego w grudniu 2017 r., powodowie niezwłocznie podjęli odpowiednie czynności, składając właśnie wniosek o wyłączenie od egzekucji, co przemawia za tym, że również i w przypadku zajęcia dokonanego w sierpniu 2018 r. mieli nie tylko świadomość, ale i możliwość niezwłocznego podjęcia takich odpowiednich działań. Okolicznością istotną, w ocenie Sądu Apelacyjnego, jest fakt, że oba wspomniane zajęcia rachunków bankowych nastąpiły na skutek prowadzenia egzekucji przeciwko M. R., a więc ojcu

powodów. Tym samym, powodowie mogli i powinni byli dokonać weryfikacji, czy nie doszło do powtórzenia sytuacji z grudnia 2017 r. Z pewnością było to możliwe w krótszym czasie niż 5 miesięcy. Zdaniem Sądu Apelacyjnego bez znaczenia w tym względzie pozostaje fakt, że w pierwszym wypadku doszło do zajęcia większej liczby rachunków prowadzonych dla spółek cywilnych poszczególnych członków rodziny powodów, a w drugim wypadku – zaledwie dwóch.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że powodowie to profesjonalni uczestnicy obrotu handlowego, a tym samym nie składając niezwłocznie wniosku o zwolnienie od egzekucji i nie czyniąc tego przez okres 5 miesięcy, w bardzo istotnym stopniu dopuścili się naruszenia powinności staranności w dbałości o swoje interesy, a przez to niewątpliwie w znaczny sposób przyczynili się do powstania szkody. Istotnym, zdaniem Sądu drugiej instancji, pozostaje przy tym fakt, że powodowie w toku postępowania egzekucyjnego, wobec negatywnego dla nich postanowienia Naczelnika [...] Urzędu Skarbowego w G. z 9 maja 2019 r., nie składali dalszych środków zaskarżenia, a przez to nie wyczerpali przysługującej im drogi odwoławczej.

Sąd Apelacyjny zauważył także, że jeżeli nawet powodowie nie chcieli angażować czasu w prowadzenie postępowania w zakresie zwolnienia od egzekucji, to mogli chociaż zaalarmować pozwany bank, że dochodzi do nieuzasadnionego przekazywania środków z ich rachunków na rzecz organu egzekucyjnego. Zasady doświadczenia życiowego wskazują, że każdy przeciętnie zorientowany człowiek w sytuacji odkrycia, że jego pieniądze trafiają do kogoś innego bez żadnej podstawy prawnej, niezwłocznie podejmuje kroki, które mają temu zapobiec.

Podjęcie odpowiednich działań niezwłocznie spowodowałoby, zdaniem Sądu Apelacyjnego, że szkoda zostałaby wyrządzona w minimalnym stopniu. W tych okolicznościach, Sąd ten uznał, że powodowie przyczynili się do powstania szkody w 90%. W pozostałej części Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia i oceny dokonane przez Sąd Okręgowy. W konsekwencji zasądził na rzecz powodów jedynie kwotę 7510 zł.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wnieśli powodowie, opierając ją zarówno na zarzutach naruszenia prawa materialnego, jak i procesowego, a mianowicie:

- 1) art. 362 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że między

stopniem przyczynienia się poszkodowanych do szkody a stopniem zmniejszenia im odszkodowania zachodzi ścisła współzależność;

2) art. 362 i 361 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na ustaleniu istnienia adekwatnego związku przyczynowego między zaniechaniem powodów, a zwiększeniem rozmiarów szkody i w konsekwencji tego – przez ustalenie przyczynienia się powodów do zwiększenia rozmiarów szkody;

3) art. 471 i 355 k.c. przez ich błędną wykładnię, polegającą na uznaniu, że wobec pokrzywdzonych stosować należy kryteria zawinienia z uwzględnieniem zawodowego charakteru ich działalności przy jednoczesnym braku dokonania indywidualizacji wzorca należytego zachowania dłużnika;

4) art. 382 w zw. z art. 378 § 1 k.p.c. przez dokonanie przez Sąd odwoławczy własnych ustaleń faktycznych, a na ich podstawie oceny prawnej, z pominięciem części dowodów przeprowadzonych przez Sąd pierwszej instancji bez wyjaśnienia przyczyny pominięcia tych dowodów;

5) art. 378 § 1 k.p.c., polegającego na dokonaniu przez Sąd drugiej instancji własnych ustaleń faktycznych w miejsce ustaleń Sądu pierwszej instancji w zakresie wiedzy powodów o przyczynach zajęcia rachunków bankowych z 23 sierpnia 2018 r. oraz istnienia adekwatnego związku przyczynowego między zaniechaniem podjęcia przez powodów działań przeciwdziałających zajęciu, a powstaniem szkody.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się niezasadna.

W pierwszej kolejności odnieść się należy do zarzutów dotyczących naruszenia przepisów prawa procesowego. Przeprowadzenie procesu zgodnie z normami regulującymi jego przebieg warunkuje bowiem prawidłowe zastosowanie przepisów prawa materialnego.

Uzasadniając zarzut naruszenia art. 382 w zw. z art. 378 § 1 k.p.c., skarżący wskazują, że Sąd Apelacyjny, dokonując własnej analizy kwestii przyczynienia się powodów do zwiększenia rozmiarów szkody, pominął bez wyjaśnienia dowód w postaci pisma [...] Urzędu Skarbowego w G. z 27 marca 2019 r. Nr [...], z którego jednoznacznie wynika, że organ egzekucyjny dokonując zajęcia rachunku bankowego powodów oparł się wyłącznie na danych ujawnionych w systemie OGNIVO, z których to danych wynikało, że współposiadaczem zajętych

rachunków bankowych jest M. R. Powyższe prowadzi zdaniem skarżących do konkluzji, że organ egzekucyjny nie uznałby zasadności wniosku powodów o wyłączenie środków zgromadzonych na rachunkach bankowych spod egzekucji. W konsekwencji nie mogłoby dojść do uznania istnienia związku przyczynowego pomiędzy zaniechaniem powodów, a powstaniem szkody lub zwiększeniem jej rozmiarów.

Zarzut ten jest całkowicie chybiony ponieważ, Sąd Apelacyjny nie negował faktu, że organ egzekucyjny oparł się na informacji uzyskanej z systemu OGNIVO. Powyższe ustalenie było poczynione przez Sąd pierwszej instancji, natomiast Sąd odwoławczy podzielił wszystkie te ustalenia faktyczne, uzupełniając je jedynie w niewielkim zakresie. Jednocześnie Sąd drugiej instancji wskazał że „nie bez znaczenia pozostaje przy tym również fakt, że powodowie w toku postępowania egzekucyjnego, wobec negatywnego dla nich postanowienia Naczelnika [...] Urzędu Skarbowego w G. z 9 maja 2019 r., nie składali dalszych środków zaskarżenia a przez to nie wyczerpali przysługującej im drogi odwoławczej.” Powodowie nie podjęli żadnych czynności w celu wyjaśnienia dokonania zajęcia rachunku bankowego, ani w banku, ani też w Urzędzie Skarbowym. Należy przyjąć, że aby można było mówić o należytej dbałości o własne interesy, powodowie – wobec błędnej informacji banku udostępnionej w systemie OGNIVO – powinni wystąpić do banku o zweryfikowanie udostępnionej informacji oraz wyczerpać drogę odwoławczą w postępowaniu przeciwegzekucyjnym. Sąd odwoławczy odniósł się zatem do efektu udostępnienia błędnej informacji przez bank, zauważył jednak, że błąd ten można było wyjaśnić.

Z kolei uzasadniając naruszenie art. 378 § 1 k.p.c., polegające zdaniem skarżących na dokonaniu przez Sąd drugiej instancji własnych ustaleń faktycznych w miejsce ustaleń Sądu pierwszej instancji w zakresie wiedzy powodów o przyczynach zajęcia rachunków bankowych z 23 sierpnia 2018 r. oraz istnienia adekwatnego związku przyczynowego między zaniechaniem podjęcia przez powodów działań przeciwdziałających zajęciu a powstaniem szkody, powodowie wskazali, że w apelacji pozwany nie podniósł zarzutu sprzeczności istotnych ustaleń z zebraniem materiałem dowodowym, zaś podniesiony zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy granic swobodnej oceny dowodów nie został w żaden sposób uzasadniony. W tej sytuacji, ich zdaniem, Sąd odwoławczy, będąc związany

zakresem zaskarżenia zdeterminowanym zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa procesowego, nie miał podstaw dokonywania nowych ustaleń faktycznych.

Ten zarzut również jest bezpodstawny z tego powodu, że pozwany w punkcie 6 apelacji wskazał na naruszenie art. 233 w zw. z art. 227 k.p.c., polegające na przekroczeniu zasady swobodnej oceny dowodów i w konsekwencji dowolną i sprzeczną z zasadami doświadczenia życiowego ocenę zgromadzonego materiału dowodowego, m.in. co do możliwości podjęcia przez powodów działań zmierzających do wstrzymania egzekucji i odzyskania środków, i konsekwencji ich bezczynności w tym zakresie.

W obowiązującym modelu apelacji pełnej rola sądu drugiej instancji nie ogranicza się jedynie do samego aktu kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia, ale obejmuje także powinność merytorycznego rozpoznania sprawy. Celem postępowania apelacyjnego jest bowiem ponowne i wszechstronne merytoryczne rozpoznanie sprawy. Merytoryczne rozpoznanie sprawy przez sąd drugiej instancji odbywa się przy zastosowaniu właściwych przepisów postępowania, tj. przepisów regulujących postępowanie apelacyjne, a gdy brak takich przepisów, przy zastosowaniu unormowań dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.). Zgodnie z art. 382 k.p.c. sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 15 czerwca 2023 r., II CSKP 1137/22).

Powyższe oznacza, że Sąd Apelacyjny, rozpatrując zawarty w apelacji pozwanego zarzut naruszenia art. 233 w zw. z art. 227 k.p.c., miał prawo ponownie ocenić przeprowadzony przed Sądem pierwszej instancji dowód z przesłuchania świadków i przesłuchania powodów, a na podstawie oceny tego dowodu uzupełnić stan faktyczny i dokonać odmiennej oceny zachowania powodów, jako prowadzącego do przyczynienia się do powstania szkody.

Przechodząc do zarzutów naruszenia prawa materialnego, bezpodstawny jest zarzut naruszenia art. 362 k.c. Wbrew twierdzeniom skargi kasacyjnej, Sąd Apelacyjny nie przyjął, że ww. przepis powinien być interpretowany w taki sposób, aby pomiędzy stopniem przyczynienia się poszkodowanych do szkody a stopniem

zmniejszenia im odszkodowania zachodziła ścisła współzależność. Wręcz przeciwnie, powołując się na dorobek doktryny i judykatury, Sąd Apelacyjny stwierdził, że nie można postawić znaku równości między stopniem przyczynienia się, a stopniem obniżenia odszkodowania. Sąd odwoławczy wskazał kryteria zmniejszenia wysokości odszkodowania w postaci stopnia winy obu stron, rozmiaru i wagi uchybień po stronie poszkodowanego, motywów niewłaściwego działania poszkodowanego, nieuzasadnionej bierności poszkodowanego – zaniechania minimalizacji szkody, zaznaczając przy tym, że określając stopień redukcji odszkodowania należy uwzględnić zarówno czynniki subiektywne, a zwłaszcza stopień winy obu stron i pobudki ich działania (zaniechania), jak i czynniki obiektywne, a w szczególności stopień i wagę naruszenia obiektywnych reguł postępowania. Jednocześnie jednak Sąd drugiej instancji zauważył, że w okolicznościach sprawy nie jest wykluczone zmniejszenie odszkodowania w takim samym stopniu, w jakim poszkodowany przyczynił się do szkody. W tej ostatniej sytuacji istotne jest, aby nie nastąpiło to automatycznie, lecz w wyniku oceny wszystkich okoliczności sprawy.

Należy zauważyć, że art 362 k.c. zaliczany jest do tzw. prawa sędziowskiego, którego istotą jest pozostawienie sądowi pewnego marginesu swobody, co nie zwalnia z obowiązku uwzględnienia i wnikliwego rozważenia wskazówek zawartych w tym przepisie. Kryteria zmniejszenia obowiązku odszkodowawczego z uwagi na przyczynienie są niemierzalne, ale uwzględnić należy wszystkie okoliczności sprawy, w tym między innymi charakter naruszonego obowiązku przez zobowiązanego do naprawienia szkody, stopień winy obu stron, rozmiar i wagę uchybień po stronie poszkodowanego oraz porównanie wpływu zdarzeń obciążających poszkodowanego i osobę odpowiedzialną za szkodę (zob. m.in. orzeczenia SN z 14 marca 1962 r., 3 CR 985/61, i z 2 czerwca 1971 r., I PR 430/71, oraz wyroki SN: z 24 maja 1963 r., 2 CR 439/62, OSNCP 1964, nr 7-8, poz.141; z 28 lipca 1970 r., I CR 304/70; z 28 listopada 1972 r., II PR 248/72; z 5 grudnia 1972 r., II PR 311/72; z 6 czerwca 1997 r., II CKN 213/97, OSNC 1998, nr 1, poz. 5; z 8 września 2017r., II CSK 842/16; z 9 sierpnia 2023 r., II CSKP 955/22). Sposób, w jaki Sąd Apelacyjny ustalił stopień obniżenia odszkodowania należnego powodowi, odpowiada wymogom wypracowanym w tym zakresie w doktrynie i judykaturze.

Z kolei zarzut naruszenia art. 362 i 361 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie jest błędnie sformułowany. Niezależnie od tego, że skarżący nie wskazują, która z norm zawartych w art. 361 k.c. została ich zdaniem niewłaściwie zastosowana (art. 361 k.c. zawiera dwie odrębne normy, umieszczone w dwóch jednostkach redakcyjnych – paragrafach), o niewłaściwym zastosowaniu przepisu można mówić wówczas, gdy sąd dokona subsumpcji prawidłowo ustalonego stanu faktycznego pod określony przepis, którego zakres zastosowania nie obejmuje sytuacji objętej ustaleniami faktycznymi. Tymczasem skarżący niewłaściwego zastosowania wymienionych w zarzucie przepisów dopatrują się w ustaleniu przez Sąd istnienia adekwatnego związku przyczynowego między zaniechaniem powodów, a zwiększeniem rozmiarów szkody i w konsekwencji – w ustaleniu przyczynienia się powodów do zwiększenia rozmiarów szkody. Skarżący pod pozorem zarzutu niewłaściwego zastosowania wskazanych przepisów w istocie polemizują z ustaleniami stanu faktycznego i dokonaną przez Sąd Apelacyjny oceną dowodów, co na etapie skargi kasacyjnej jest niedopuszczalne (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Niezależnie jednak od błędnego sformułowania omawianego zarzutu, nie można zgodzić się z twierdzeniem skargi kasacyjnej, aby Sąd Apelacyjny nie dokonał oceny, z jak dużym prawdopodobieństwem, według zasad wiedzy i doświadczenia życiowego, ukształtowałyby się stosunki faktyczne, gdyby zostało podjęte zaniechane działanie powodów, warunkującego zastosowanie art. 362 k.c. Z treści uzasadnienia Sądu drugiej instancji wynika bowiem jednoznacznie, że powodowie mogli niezwłocznie po uzyskaniu wiedzy o dokonanych zajęciach rachunków bankowych skutecznie zapobiec pobieraniu z nich środków. Gdyby tego dokonali, w ocenie Sądu Apelacyjnego, „szkoda zostałaby wyrządzona w minimalnym stopniu”.

Niezasadny jest także zarzut naruszenia art. 471 i 355 k.c. przez ich błędną wykładnię. Także i ten zarzut nie jest właściwie sformułowany. Niezależnie od niewskazania, o który przepis (paragraf) art. 355 k.c. skarżącym chodzi, błędna wykładnia oznacza nieprawidłowe rozumienie określonego przepisu (a w konsekwencji – wynikającej z niego normy prawnej, czy jej części). Skarżący nie wskazują, na czym polega nieprawidłowość odczytania przez Sąd Apelacyjny wymienionych w zarzucie przepisów. Uzasadniają go natomiast błędnym uznaniem,

że wobec powodów (określanych z zarzucie jako pokrzywdzeni) stosować należy kryteria zawinienia z uwzględnieniem zawodowego charakteru ich działalności, przy jednoczesnym braku dokonania przez Sąd odwoławczy indywidualizacji wzorca należytego zachowania dłużnika. Chodzi zatem raczej o niewłaściwe zastosowanie przepisu, a nie jego błędną wykładnię.

Należy jednak zauważyć, że Sąd Apelacyjny, poza odwołaniem się do profesjonalnego charakteru powodów, jako jednego z elementów decydujących o stopniu przyczynienia się do powstania szkody, w ogóle nie powołał wskazanych w omawianym zarzucie przepisów w kontekście zachowania powodów. Co więcej, zauważając, że powodowie są profesjonalnymi uczestnikami obrotu gospodarczego (co nie podlega dyskusji), ostatecznie jednak uznał, że „zasady doświadczenia życiowego wskazują, że każdy przeciętnie zorientowany człowiek w sytuacji odkrycia, że jego pieniądze trafiają do kogoś innego bez żadnej podstawy prawnej, niezwłocznie podejmuje kroki, które mają temu zapobiec”. Artykuły 471 i 355 k.c. nie miały zastosowania w odniesieniu do zachowania powodów, a zarzut ich dotyczący jest zatem całkowicie chybiony.

Ze względu na powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.

M.L.

[ał]

